

Čarls Simić

DŽEJMS MERIL I DUHOVI

1

Posle čitanja nekoliko hiljada stihova Vordsvorta, Vitmana i Paunda u kratkom vremenskom roku, i najvernijem čitaocu bi se oteo jauk. Ono što u početku izgleda kao originalan stil i genijalno ostvarenje, na kraju se svede na zbirku novih klišeja. No uprkos riziku od iscrpljenosti i razočaranja koje takvo čitanje nosi, nema boljeg načina da upoznamo nekog pesnika.

U slučaju Džejmsa Merila, čitaoca čeka iznenađenje već na prvoj stranici *Sabranih pesama* (*Collected Poems*, 2001). S pravom očekujemo, kao što obično biva, da će mladalačke pesme bilo kog pesnika obavezno biti osrednje. Apsolutno je zapanjujuće koliko je velikih pesnika na početku ličilo na netalentovane glupane. Ne i Džejms Meril. Zbirka *Prve pesme* (*First Poems*), objavljena 1951. u tiražu od samo stotinu primeraka, od kojih su mnoge napisane još 1945, otkriva umnogome vrline njegovog zrelog stila: neverovatnu sposobnost da izađe na kraj sa najzamršenijim oblicima i slaganjem rima i da to čini s očiglednom lakoćom. Te pesme su raskošne, napregnute, mračne i veoma književne. Jasno je da je na njih najviše uticao Volas Stivens, ali isto tako i francuski simbolisti Malarme i Boder. Merilove rane pesme se čitaju kao virtuoзна ostvarenja čuda od deteta koje još nije otkrilo da postoji život izvan književnosti. Reklo bi se da je ovaj pesnik pre svega zainteresovan da razvije senzibilitet putem usavršavanja ograničenog broja strategija u okviru jedne duge lirske tradicije. Ovu poeziju, u kojoj nema ni nagoveštaja Amerike 1940-ih godina, treba imati na umu, napisao je bivši američki pešadinac. To je do te mere čudno i neverovatno, kao da gledate opersko izvođenje na seoskom vašaru.

Ipak, uprkos tom osećanju samodovoljnog estetizma, uvodna pesma „Crni labud” u *Sabranim pesmama*, samo ovlaš revidirana u potonjim godinama, po mom mišljenju jeste jedno od remek-dela ovog pesnika. Vredi je navesti u celini:

*Crn na vodenoj ravni kraj polja narcisa
Jezdeći, crni labud pronosa
Za sobom lični haos u cvrkutu
Poprimajući, kao četvrtu dimenziju, blesak
Što mami dete s belim zamislama o labudovima
Sve bliže tom zelenom jezeru
Gde svaki paradoks znači čudesa.*

*Mada je šija crnog labuda svijena
Kao upitnik iznad jezera
Labud odbija sva moguća promišljanja;
On je stvar po sebi, kao ljubav, kao potonula
Podmornica, ili prvi zvuk buđenja;
I labudova pesma koju zapeva
Neizmeran je muk ovog labuda.*

*Iluzija: crni labud zna kako da očekivanja
prevaziđe, uperenog kljuna
Čas u svoje grudi, čas u grudi svog odraza,
I zaplovi našim životima, ako je ovo jezero život,
Te neprimetnim okretom vrata
Preobrazi, kad-tad, zub vremena;
U manju od crnog pera, tugu vremena.*

*Čarobnjak: crni labud zna i staze druge
Do izgubljenog tajnog srca tuge
Gde kao majskog stuba zasebne tragedije
Vijugaju oko kule šarenih traka
A u središnjoj praznini je ona zima duga
Što se ne menja nego je
Uvek od blistavog leda i zraka.*

*Crni labud većito plovi jezerom; većito
I plavokoso dete diže pogled upitno
No visoki emblem zaokrene pa se otiskuje
Na drugu obalu, većito. Dete na
Obali, ruku punih zametnih čudesa, ostaje
Da zauvek naglas tuguje
U bolu: Ja volim crnog labuda.*

Meril je još od tada, kao što će biti i kasnije, pesnik problematičnog detinjstva. Bio je jedino dete Čarlsa Edvarda Merila, osnivača izuzetno uspešne berzanske firme „Meril Linč“, i njegove druge žene Helen Ingram, poreklom iz vrlo ugledne porodice iz Džeksonvila u Floridi. Roditelji su mu se razveli kada je imao samo trinaest godina. Rastao je usamljen, odgajala ga je, najčešće, jedna francuska guvernanta, u atmosferi obilja i bogatstva u Njujorku, Palm Biču i Sautemptonu na Long Ajlendu. U „Crnom labudu“ podseća me na još jedno usamljeno dete, ono u „Pijanom brodu“ Artura Remboa, o kome na kraju te poeme saznajemo da je bio začetnik čudesnih putovanja opisanih u toj pesmi. On je taj koji plovi u malom papirnatom čamcu po hladnoj uličnoj barici.

To ranjivo, sanjarsko dete, koje ponovo proživljava trenutke užasa ili sreće, junak je mnogih Merilovih pesama. „Volim crnog labuda“, kaže taj dečak. Ali ono što on zapravo voli jeste jedan u sebe zatvoren, divan svet koji je razvila njegova imaginacija. „Pesnici nas ubeđuju da su sve naše detinje sanjarije vredne da ih ponovo oživimo“, zapisao je

Gaston Bašlar.¹ Meril je to svakako činio. U ovoj pesmi je, po mom mišljenju, izvanredan upravo način na koji zbilja detinje samoće ipak razbija tu varku. Pesma je i ganutljiva i proročka. Meril će napisati još mnogo takvih o svom detinjstvu u potrazi za ključem tajne identiteta i izvora pesničke vizije.

Svi se slažu da se s *Vodenom ulicom* (*Water Street*, 1962) i narednim zbirkama Merilova poezija menja i poboljšava. Ostavio je za sobom hladnoću jednog estete karakterističnu za svoju raniju poeziju, odnosno utisak da želi zaseniti čitaoca oštromnošću i kako mu ništa nije preče od toga. Pozne pedesete i rane šezdesete bile su period kada je takozvana ispovedna poezija bila veoma omiljena u ovoj zemlji. Pesme u Louelovoj zbirci *Skice života* (*Life Studies*, 1959) i njihova sklonost ka autobiografskom i bezočna usredsređenost na sebe, naveliko su imitirane. Merilove pesme su, takođe, počele da zvuče ličnije, premda on ne deli Louelovu potrebu da istrese sve svoje mračne tajne i zaprepasti čitaoca. Uzdržaniji je, pritajeniji i, na svoj način, još više zastrašujuć. Evo, na primer, jednog odlomka iz sekvence „Razoren dom” u zbirci *Noći i dani* (*Nights and Days*, 1966) u kojoj opisuje uznemirujuć i nezaboravan susret sa svojom majkom nalik na Meduzu:

*Jedno popodne, riđi, s bedrima satira,
Majkl, irski seter, glave
Strasno pognute, povede
Dete koje bejah do zatvorenih vrata. A unutra,*

*Žaluzine su razgonile sunce s kreveta.
Zlatnozelena soba je pulsirala kao modrica.
Pod čaršavom, tabuima prekrivena
Ležala je ona koju smo tražili, i kosa joj rasuta,*

*Crne boje što, ako je igde i ima, to su stare
Gravire, tamo gde ih je izjela kiselina.
Biće da sam je morao dodirnuti
Ili to bledilo – zar je to smrti dah?
Ona naglo otvori oči, čudno prenete i hladne.
Pas se sruči na vrata. Ona posegnu ka meni. Ja zbrisah.*

Meril je pesnik uspomena koliko i epikurejskih prizora svakodnevice. S odobravanjem govori o poeziji Euđenija Montalea koja je „iznenađujuće prožeta sasvim običnim predmetima – kutlačama, kokoškama, klavirima, napola pročitanim pismima”. „Za mene”, nastavlja, „on je pesnik prirodnih prizora dvadesetog veka.”²

To važi i za samog Merila. On je pesnik intimnih prostora, baš kao što je pesnik putovanja. Udobna soba, s pažljivo pobrojanim nameštajem i pokućstvom, gde se komedija naravi odvija između četiri zida, poprište je mnogih njegovih pesama. Ljudi ogovaraju, zaljubljuju se i odljubljuju, bivaju sve mrzovoljniji i introspektivniji. Sve izgleda veoma

¹ Bašlar, G. (1982). *Poetika sanjarije*. (F. Kreho, prev.). Sarajevo: Veselin Masleša. (Prim. prev.)

² Merrill, J. (1986). *Recitative*. San Francisco: North Point Press, 28.

teatralno i civilizovano. Zatim, kao na sceni, desi se nešto neuobičajeno. Nastupi trenutak otkrovenja, mala epifanija koja preobražava taj inače svakidašnji događaj:

*Još jedno veče baškarili smo se i raspredali o
Spoljašnjem izgledu. I svi smo se zdušno složili
Da, premda izuzetna fizička spoljašnost
Ljude i dalje, kao nekad, pogura napred u životu,
(kroz njegove maglene vrtloge i lažne tvrdnje),
Ipak, kako jedan od nas promrmlja sebi u bradu,
„Ako nemaš svoje intelektualne i duhovne
Vrednosti, čoveče, potonućeš.” Na to svi samo
raširiše pleća da se suoče sa sopstvenom grdobom.
Mučenik Čarls, pošto je zgotovio i poslužio jelo,
Sada je izneo male, fino gravirane čaše, te ih
Nalio pićem boje ćilibara i razdelio svima.
„Znate”, nastavi isti onaj mladić, „u Parizu, u Francuskoj,
Oni to ovako rade” – te skoči na noge
i prinese upaljenu šibicu punoj čaši našeg domaćina.
Modar plamen, nežan i predivan, pojavi se i razli
Po površini. U muku koji je zavladao
Čuli smo kako sam sud puca. Tečnost se prolila
A ko izroni iz tih kristalnih kočija?
Služiteljka žestine, Čarlsova svetlucava šaka,
Načas prekrivena tom sablasnom rukavicom.
No trenutak prođe. Dvapat ju je brzo obrisao i
Ponovo je bila od krvi i mesa. „Nije to ništa”,
Rekao je, ali se zapanjen nesvesno pogleda
U ogledalu. Otkrivši da se ništa nije promenilo,
Nasuo je novu čašu i utonuo dole među nas.*

(„Čarls u plamenu”)

U srednjem periodu Merilovog stvaralaštva nalazimo priličan broj podjednako čudesnih pesama. Spomenuću nekoliko koje mi se čine još boljim nego što sam ih upamtio: „Hotel de L’Univers et Portugal”, „Oktopod”, „Škrabalo”, „Oporavak grada”, „Vizija vrta”, „Prizma”, „Za Prusta”, „Spavaćica”, „Sa kupole”, „Remora”, „Dani 1935”, „Pas Viktor” i „Izgubljeno u prevodu”. Meril zahteva da ga čitamo krajnje pažljivo. Draž tih pesama leži u detaljima u kojima njegov besprekoran sluh za jezik, impresivan rečnik i duhovita igra reči dolaze do izražaja. Ume da predstavi priču u drugačijem svetlu, da je vodi kroz bezbroj zaokreta i obrta radnje, i drži nas u stanju očaranosti do kraja. Ta izvanredna lakoća ponekad može biti iritantna. Počinjete da verujete kako on bilo kakvu situaciju, ma koliko trivijalnu, može da pretoči u pesmu. Meril je priznao da nikad nije naučio kako da čita novine i, zaista, retke su njegove aluzije na savremene događaje. Čak ni njegove njujorške pesme ne čine mi se naročito živopisnim. On nema volje za tim. Njegov milje je društveni, intimni i domaći. Po svojoj fascinaciji manirima koja provejava u čitavim *Sabranim pesmama*, on je satiričar, bar onoliko koliko i lirski pesnik.

Objavljivanje *Knjige Efraimove (The Book of Ephraim)*, prvog toma trilogije *Promena svetla u Sandoveru (The Changing Light at Sandover)*, u *Božanstvenim komedijama (Divine Comedies, 1976)* označilo je širenje njegovog tematskog opsega i privuklo veliku pažnju. Efraim je bio duh koji je svoja otkrovenja i otkrovenja drugih duhova saopštavao Merilu i njegovom pratiocu Dejvidu Džeksonu preko Ploče duhova (vidža). Tako smo dobili poemu koja, osim narativa i komentara u stihovima, inkorporira transkripte stvarnih poruka s onog sveta. Recepcija ovog dela bila je raznolika. Bilo je onih kojima se sviđalo kad Harold Blum govori o „okultnom sjaju po kojem Meril stoji rame uz rame uz Jejtsovu 'Viziju', Stivensovu avetinsku 'Sovu u sarkofagu', pa čak i uz izvesne prustovske prizore", i onih sumnjičavih prema seansama pod svećama koji naprosto nisu znali šta će s tim. Da je to najneobičnija poema koja je ikad napisana u Americi i da su njene intelektualne ambicije neizmerne, nema sumnje. No kontroverza u vezi s tom poemom se nastavlja i neće zamreti ni posle objavljivanja sećanja romansijerke Alison Luri na Merila i Džeksona i njihovo dvadesetpetogodišnje bavljenje Pločom duhova.

Lurijeva i Meril su se poznali 1950, u Salcburgu u Austriji, dok su i jedno i drugo putovali po Evropi, ali je njihovo prijateljstvo zapravo počelo 1955, kada je Meril postao gostujući pisac na Amherst koledžu na kojem je predavao i suprug Alison Luri. Meril je tamo stigao u pratnji svog novog dečka Dejvida Džeksona. Lurijeva je opisala Merila kao elegantnog, zgodnog muškarca besprekornih manira koje je stekao u detinjstvu zahvaljujući majci i guvernanti. Znao je francuski, nemački, italijanski, savremen i klasičan grčki, kao i latinski, i mogao je namah istovremeno sklapati igre reči na nekoliko jezika. Ona to ovako opisuje:

Pedesete i rane šezdesete godine bile su dobar period za Dejvida i Džimija. Bili su mladi i zaljubljeni; nisu imali materijalnih briga; živeli su u staroj, prelepoj kući u živopisnom seocetu na obali Nove Engleske. Kad nisu boravili u svom domu, zajedno su putovali po svetu i svuda sklapali prijateljstva.

Volela je da ih posećuje u njihovoj kući u Stoningtonu u Konektikatu:

Doći u Ulicu Voter 107 iz kuće pretrpane pohabanim, trošnim nameštajem, igračkama, prljavim vešom i dečjom grajom, bilo je kao da ste se prebacili u drugi svet; i to ne samo privlačniji nego i razuzdaniji, smireniji i raskošniji; slobodniji i ležerniji – svet u kojem su prijateljstvo, zadovoljstvo i umetnost bili najdragoceniji.

Ma koliko njihovi životi bili ispunjeni, Lurijeva je postajala svesnija i pritajenih napetosti. Džekson, koji je takođe, nezavisno od Merila, bio bogat, bio je neuspešan prozni pisac, autor nekoliko lepo primljenih kratkih priča i pet neobjavljenih romana. Do 1959, Meril je već bio objavio kratak roman *Harem (The Seraglio, 1957)* i još jednu pesničku zbirku, *Zemlju hiljadugodišnjeg mira (The Country of a Thousand Years of Peace, 1959)*. Tokom pedesetih, s vremena na vreme, vadili su Ploču duhova kako bi se rasonodili nekim njenim bezazlenim porukama, a ponovo su je se latili septembra 1965, ovaj put s velikom

ozbiljnošću. S jedne strane je tu bio Džekson sa svojom frustrirajućom kreativnom energijom, a s druge Meril, koga je zaintrigirala mogućnost da zaista ostvari kontakt s mrtvima. „Moram iznutra da se menjam”, zapisao je u svojoj memoarskoj knjizi *Druga osoba* (*A Different Person*, 1993). „Da bih to ostvario, skromno se nadam da ću se otarasiti one vrste poezije koju sam pisao.”

„Nisu ni sanjali”, primećuje Lurijeva, „da bi ono što je počelo kao večernja razbibri-ga, u godinama koje će doći, do te mere moglo zaokupiti njihove živote i s vremenom ih toliko apsorbovati da će im sama stvarnost izgledati izbledela, krhka i utvarna.” Ona u svojim sećanjima pokušava da razreši upravo tu zagonetku. U njima opisuje prikrivene ljubavne svađe između njih dvojice dok su navodno bili obuzeti svojom duhovnom pustolovinom. Posle više od dvadeset godina povremenih seansi, Meril je 1976. odlučio da ta otkrovenja i upotrebi, najpre u formi romana, a konačno i u poemi *Knjiga Efraimova*, koja je usledila ubrzo posle *Mirabel: knjigâ broja* (*Mirabell: Books of Number*, 1978) i *Scenarija za svetkovinu* (*Scripts for the Pageant*, 1980). Sve tri, zajedno s onom pod naslovom *Koda: Viši tonaliteti* (*Coda: The Higher Keys*), objavljene su 1982. pod naslovom *Promena svetla u Sandoveru*. Duga poema, bar mi tako verujemo u Americi, treba da bude test istinske snage bilo kog pesnika. „Pomisao na tako nešto”, pisao je Meril u svojim sećanjima, „neočekivano mi se javila u dvadesetoj godini, u tridesetoj isto tako – i to kao opasan oblik megalomanije, i nisam nimalo verovao u nju. Ali u pedesetoj? Duža od Dantea, šašavija od Paunda, i puna duhova pričljivijih no što bi sam Jejts ikad poželeo.”

Lurijeva o ovoj trilogiji ne razmišlja previše kao o metafizičkoj. Divi se pesmama u njoj, ali ne može da prihvati osnovnu premisu, kao ni ja. Tvrdnja da je pesnik medijum koji samo prenosi ono što je primio od nekog nepoznatog izvora postoji još od romantičara. Ipak, smatralo se da su takvi inspirativni trenuci retki. Opet, Merilovi besmrtnici u zagrobnom životu su brbljivi. Ispostavlja se da nisu samo pesnička uobrazilja već ih treba shvatiti ozbiljno. Ono što, najpre u dvadeset šest pesmama *Knjige Efraimove*, poseduje ironičan kvalitet, deluje usiljeno u kasnijim knjigama, u kojima preovlađuju transkripti poruka ispisani u čitavim delovima velikim slovima, a Platon, Buda, Homer, Muhamed, Isus i mnoga druga čuvena imena dobijaju reč. Meril i Džekson povremeno navošte da podozrevaju kako je čitava stvar jedna očaravajuća izmišljotina, genije prizvan iz njihovog nesvesnog „ja”, ali zatim kao da zaborave na to.

Teško razumljiva mistična doktrina koja navodno treba da objasni boga i njegovu kreaciju, uključujući tako večite zagonetke kao što su Atlantida, Stounhendž, Bermudski trougao, crne rupe i leteći tanjiri – da nabrojim samo nekoliko – neizbežno zaglušuje poeziju. Merilovi prosvetljeni onostrani glasovi su, naravno, fenomen poznat i u našoj kulturi, u kojoj, kako Lurijeva ističe:

očigledno, slavne ličnosti iz svih krajeva sveta i iz više od tri hiljada godina istorije jedva čekaju da komuniciraju sa savremenim domaćicama i malim preduzetnicima, sekretarima i učiteljima, tinejdžerima i ostarelim građanima. Egipatski faraoni i grčki filozofi, evropski kraljevi i kraljice i svetski cenjeni pisci, umetnici i muzičari hrle u dnevne sobe po varošima kako bi raspravljali o umetnosti, religiji, filozofiji i aktuelnim zbivanjima.

Mudrost darovana s nebeskih visina nije preporučljiva strategija u poeziji. Merilove najbolje pesme prepuštaju čitaočevoj imaginaciji da sama izvlači zaključke o njihovom značenju. Ne i ovde. U ovoj trilogiji ima narativa i lirskih interludija koji su na nivou najupečatljivije poezije koju je Meril ikada napisao, ali, uprkos tome, ovaj ep ostaje uglavnom didaktička poema.

„Kada dvojica učenih, izuzetno inteligentnih ljudi posvete dvadeset pet godina beleženju poruka imaginarnih bića, morate se zapitati: šta oni nalaze u tome?“, piše Lurijeva. Kao romansijerka, manje je zainteresovana za anđele nego za igre koje su njena dva prijatelja izvodila. U svojim sećanjima teži da otkrije šta je sve to značilo učesnicima tih seansi u psihološkom smislu. Za Merila, poruke koje su dobijali od duhova bile su pre svega sirovi materijal za ono što se nadao da će biti velika poema. Za Džeksona, koji je nepriznati autor trilogije i čija su romansijerska iskustva nesumnjivo doprinela stvaranju likova njenih protagonista, one su bile način da očuva sve složeniji i sve destruktivniji odnos sa svojim ljubavnikom. Ne moramo se potpuno složiti sa zaključcima Lurijeve, ali njeni *Bliski duhovi* (*Familiar Spirits*, 2001) izvrsno su napisana i moćna knjižica.

3

Meril je na vrhuncu forme u poznijim pesničkim knjigama *Kasna dešavanja* (*Late Settings*, 1985), *Unutrašnji prostor* (*The Inner Room*, 1988) i *Rasipanje soli* (*A Scattering of Salts*, 1995). Ove pesme, svojim gomilanjem detalja, ukazuju na romansijersko obilje. Jedan od velikih Merilovih talenata oduvek je bila njegova sposobnost da daje dobre opise. Meril se seća svog prvog odlaska u Italiju kad je bio mlad: „Sustiglo me hiljadu detalja, ali kao naivni slikar koji zanemaruje perspektivu, nisam umeo da ih rasporedim: komarac je bio iste veličine kao konj ili ljubičasti pupoljak artičoke.“ Sada to zna.

Meril je pesnik ustreptale svesti, pripravan na svaki prizor i svako novo osećanje u svom okruženju, baš kao i na svaku nijansu jezika. On je, uvek iznova, pesnik nezaboravne prilike, oduševljenja i užitka koje mu je pružio neki slučajni događaj. Evo jedne takve pesme:

*Utonula u korov, na komadu glatkog kamena
Otpalog sa crkvenog friza
(negdašnjeg hrama u čast Fortune)
Izranja crnom uredno iscrtana podlaktica,
Noseći, da ne bude nesporazuma,
Kao kakvu tetovažu krst-unutar-kruga
Većine – hrišćanskih demokrata.*

*Ruke i čovek. Ova ruka završava se šakom
Koja grabi uredno, elegantno iscrtan
Kurac – što krut štrca sitne zvezde –
i muda. Jedno na sebi ima... kukasti krst?
Da, a njegov blizanac, molim lepo, srp i čekić!
A zvezdice, izbliza gledano, Davidove su zvezde,*

Ikako to sad treba da shvatimo?

*Lorenzo namiguje, gđa Prat se mršti.
Stani, hoću da uslikam ovu najnoviju
Rimsku fontanu, čija suština svojim treptajima
Nasrće pravo na mene iz veka kada su „-izmi” bili uveliko
Mamac za satiričare nabreklih falusa
A svaki mladić s olovkom u ruci osećao
Da drži sudbinu sveta u svojim prstima.*

(„Grafit”)

Sve je tu: paganstvo, katolička religija, fašizam, komunizam, nacizam, čak i nago-veštaj antisemitizma. Davno pre Frojda slikari grafita, gde god bili, znali su da seks i moć idu ruku pod ruku. Ovo srećno otkriće vredno je fotografisanja kao i bilo koja turistička atrakcija u Rimu. I sama pesma je, takođe, snimak. I to toliko jasan da svako za tren oka intuitivno shvata mnogo veće implikacije onoga što je upravo video, sve do završnog pod-smevanja mladom političkom vizionaru što drži olovku, a reklo bi se i svoj kurac u sti-snutoj šaci.

Poznije pesme neizbežno su elegičnog i introspektivnog raspoloženja. Nekoliko Merilovih bliskih prijatelja umrlo je od side, a i samom mu je dijagnostikovao taj virus 1986, premda je on to držao u tajnosti. Nasuprot tako sumornoj stvarnosti, tema jednog dela njegovih novih pesama, čak i više no ranije, jeste zapitanost kako se makar malo povra-titi i produžiti neki snažno proživljen trenutak. Meril je i dalje pesnik koji drži do onog što povremeno zvuči kao dnevnik u stihovima, pišući pesme o irskim seterima svog oca, bacanju starog računara, sparušenoj farmi, Vagnerovom ciklusu *Prsten Nibelunga* u Me-tropolitenu, majčinim biserima, čak i o svojim kontaktnim sočivima. Ima mnogo prefi-njenih pesama, među kojima se naročito divim onima kao što su: „Stranica iz *Kurana*”, „Kućna muva”, „Santo”, „Drveće sluša Baha”, „Drezdenska lutka”, „Soba u središtu stva-ri”, „Šetnja po Rimu”, „Preterivanja”, „Istočna 72. ulica 164” i „Tajvek vetrovka”.

Merilove pesme godinama se nisu mnogo menjale. *Sabrane pesme* na kraju deluju kao autobiografija vrlo zatvorenog čoveka s malim krugom prijatelja i ljubavnika kojima je ostao posvećen. Postoje pesnici, poput Roberta Louela, Elizabet Bišop, Frenka O’Hare i Džona Ešberija, kod kojih osećamo da su bliže povezani s našom kompleksnom stvar-nošću. Merilu nema premca u američkoj poeziji kada se radi o savršenstvu forme, ali uprkos znatnom opsegu njegovih interesovanja, način na koji se on prema svemu tome odnosi nekome može zvučati isuviše mandarinski. Njegovo opredeljenje da piše u okvi-rima tradicije bilo je odraz i njegove snage i njegove ograničenosti. On je oštrouman i in-ventivan, ali nije nam proširio vidike o tome šta sve može poezija onoliko koliko su to učinili drugi pesnici koji su preuzimali veći rizik u lirici usuđujući se da zvuče antipo-etski, kako po načinu na koji pišu pesme, tako i po onome o čemu pišu.

„Umetnost. Ona leči bol”, kaže Meril u jednoj svojoj poznoj pesmi. Poezija, po nje-mu, odlaze neizbežno preobražavanjem našeg čulnog iskustva u estetsko i estetskog u duhovno. Ove transmucije, međutim, ne mogu se samo voljom proizvesti. Problem sa

trilogijom *Sandover* jeste u tome što izostavlja jedan važan korak. Ona traga za transcendentnim bez verodostojne osnove u iskustvu. Ali, kao što je Stivens upozoravao: „Imaginacija gubi vitalnost kad prestane da se drži onoga što je stvarno. Kada se drži onog što je nestvarno i intenzivira to nestvarno, takav efekat je maksimalan efekat koji će ikad postići.” Meril je bolji pesnik i mudrije biće kad dozvoli da značenje njegovih pesama iskrsne nezvano iz sastojaka koji su u njima pri ruci, skriveni u nekom idiomu ili metafori. Kada se to desi, kao u pesmi „Pogled uvis” kojom se završava zbirka *Rasipanje soli*, čitalac ne samo da veruje u tu viziju već je i duboko dirnut:

*O voljeno zeleno prostranstvo solju posuto
od strane negdašnjeg vlasnika*

*spusti svoja plemenita žitna koplja
So ta zemna svakog prstohvata zvezda*

*u slepom prkosu bačena preko ramena
sad uzima danak Gore iznad ovog stišanog*

*kamenoloma ljubavnik sve hladnije i mudrije
tegleći se otkriva da svet pretvara*

*trice trijumfe i toksine u
ovo pusto spremište gde živi radosno
dolaze da umru Kako se to desilo*

*U sjajnoj smeni što se do tančina ogleda
u mislima ama baš svakog*

*smrtnog stvorenja polutke nagoveštaja
prilaze zemaljskom odsjaju Zvezde Danice*

*Zvezda Večernjača so nebeska
Najpre taj grob rastvara u svitanje*

*zatim sledi krucijalna rekristalizacija
iz najskrovitijih dubina bistrog tamnog plavetnila*

„Drevni komični teatar je to dobro znao”, kaže on na početku još jedne svoje pozne pesme. Pritom ima na umu da „komični prizori nastaju / onda kada pustolovina i graja zamru / zaveti se obnavljaju, maske padaju”, a „priroda mora da učini ostalo”. Kod Merila uvek postoji sukob između predavanja bez ostatka nekoj sveprožimajućoj estetskoj emociji i ironičnog otklona od nje. Možda i ne iznenađuje previše to što je do kraja života nosio u sebi ova izmešana osećanja. U prethodno neobjavljenoj pesmi „Dani 1994”, napisanoj nekoliko meseci pre smrti, opisuje kako se budi u sobi jednog prijatelja, posmatra svetlost u osvit zore, tek rođeno sunce što tetura na štulama senki kroz magleno ze-

lenilo, dok u blizini vilin konjic drhturi. Ipak, ne samo čarobnjak u Merilu nego i surovi realista u njemu, čine ovu oproštajnu pesmu toliko potresnom. Ispostavlja se da je istina njegove poezije stoička istina:

*Zatim drhtim, Svetlost šeta po mom grobu...
I spavam, i budim se. Ovaj put, provirujem
Skriven tik ispod ogledala jezera
Jedva milju uzbrdo.
Cvetići – planinski lovor – plutaju
Pobožno razjapljeni,
Zanjihani mreškanjem čuna:*

*Barkarola čije akorde setne
Izvide tako mlade, čiste, verne
U hladnom kristalu kovčega
Šake na grudima skrštene,
Prerafaelitsko lice ozareno – i gle,
Nije mrtvo. O, nikad mrtvo!
Buditi se, buditi
Među plamtećim čivijama groba
Duboko ispod sveta, i hiljadama stvari
Uskrsljih ovde, ako ne tamo gore,
Pre smiraja dana:
Naočare, knjiga,
Zaboravni ljubavnik i zaboravljena ljubav,
Paučina s koje vise krilati trofeji,
Zamiruća sirena auta,
Tajnovit pogled od zvezde do zvezde
Smeh starih prijatelja.*

(S engleskog prevela Vesna Roganović)